

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-рн Атанас Стаматов
МГУ „Св. Иван Рилски“ – София

Становището е част от процедурата по обявения в бр. 35/12.04.2013 г. на Държавен вестник конкурс за доцент в професионално направление 2.1. Филология (Арменски език и култура) към катедра “Класически Изток” при Факултета по класически и нови филологии на СУ “Св. Климент Охридски”. То е съобразено със Закона за развитие на академичния състав (чл. 61, ал. 1), Правилника за неговото приложение и нормативната база на Университета за придобиване на академични длъжности.

За участие в конкурса към законово установения срок документи е подал един кандидат – гл. ас. д-р Петър Николов Голийски, щатен преподавател в катедрата. Петър Голийски е роден на 04.08.1976 г. в гр. Ловеч. Следва и завършва специалност Арменска филология (1995-2000) с образователно-квалификационната степен “магистър”. От 2004 г. е асистент – в началото хоноруван, а по-късно редовен – по арменска филология. През 2005 г. защитава дисертационен труд на тема “Ономастични и лексикални аспекти на арменското етническо присъствие в българските земи през Средновековието”, за което му е присъдена образователната и научна степен “доктор по арменска филология”. Година по-късно оглавява специалността и активно работи за тематичното ѝ разгръщане и трансформиране в специалност “Арменистика и кавказология” (2009). Основните учебни курсове, водени от д-р Петър Голийски са: Практически арменски език; Арменско езикознание; Арменска диалектология; История на арменското писмо; Арменски извори за българската история, а по заместване и История на Армения. Кандидатът е автор на три монографии и деветнадесет студии и статии. Носител е на наградата “Гарбис Папазян” (2011) за популяризирането на арменската история и култура. За участие в конкурса д-р П. Голийски е представил две монографии и седем статии.

Отдавна следя изследователската работа на Петър Голийски и познавам практически всички публикувани от него текстове. Струва ми се, че съдържателно те могат да бъдат отнесени към две големи теми – “Армения и България” и “Армения, Кавказ и иранския свят”, представени най-пълно в монографиите *Българите в Кавказ и Армения II-X век* (2006) и *Армения и иранския свят I-V век* (2013). Останалите текстове, представени за участие в конкурса по правило са етапни изследвания на фрагменти от посочените теми. Двата големи разказа в неговото творчество често се пресичат събитийно и водят до твърде интересни резултати. Втората монография, посочена и като хабилизационен труд, е представителна както за постигнатите успехи, така и за проблемите, пред които е бил изправен авторът в своите научни търсения, поради което бележките ми по същество се отнасят предимно до нея.

Гледната точка на българската арменистика сякаш географски е предопределена да бъде "западно" ориентирана, проевропейска. Изследването на Петър Голийски *Армения и иранският свят I-V век (2013)* е своеобразна реплика на тези обичайни мисловни нагласи. Авторът е убеден, че без поглед и "от изток", откъм иранския свят – особено, когато става дума за арменската история и култура през първите векове от новото летоброене – е невъзможно тя да бъде разбрана в битността ѝ на "кръстопътен" тип култура. Ето защо той си поставя амбициозната цел да "разработи много по-задълбочено въпросите за обществения строй на Армения под властта на Аршакидите и за предхристиянската религия в страната и мястото ѝ в контекста на общоиранската религиозна проблематика" (с. 11). Посочената цел задава и композиционните решения на творбата в хода на изложението. То хронологично следва политико-династичните трансформации на властовите отношения в Армения за изследвания период. През тях д-р Голийски коментира социалната и стопанска структура на арменското общество; механизмите на регулация, осъществявани чрез практиките на обичайното и писано право; ежедневните битови форми на живот; културните и в частност езикови връзки с иранския свят и пр. Бележките ми в последващите редове са фокусирани върху историографската и историологична част на изследването, а езиковедската, вярвам, ще бъде оценена по достойнство от колегите филолози.

Монографията на д-р П. Голийски е едно от първите изследвания върху влиянието и значението на иранския цивилизационен модел за формирането на социокултурните реалности в Армения през изследвания период, а за българската арменистика то е първо и вече със самото това несъмнено има приносен характер за родната хуманитаристика. Намирам за целесъобразно включването в текста на т.нар. от автора "христоматиен пласт". Чрез него слабо познати или практически непознати извори от староарменски и средноарменски за пръв път са представени на български език в превод от оригинала, което е второто безспорно достойнство на работата. Адмираiram като проява на научна добросъвестност готовността на д-р Голийски да следва налаганата от историческите факти логика на изложение, пренебрегвайки установени изследователски стереотипи и конюнктурно търсени социални импликации. Струва ми се, че измежду многото дискутирани от него проблеми поне два заслужават специално внимание: *първо* - преодоляването на присъщите за ранноарменската историография дехронологизации; *второ* - разполагането на "арменския логос" в установената чрез марксизма периодизация на историята. Тези ключови методологически въпроси, без уговорки, можем да отнесем и към първата монография – *Българите в Кавказ и Армения II-X век (2006)*.

Решението на първия проблем Петър Голийски търси в хронотопната природа на събитийността. Несигурните датировки в арменската история се уточняван чрез референциалното им съотнасяне към ясната хронология на римоперсийските/партските контакти и конфликти. Вторично се идентифицират действителните участници в събитията след критическа рецепция на домашните извори. Разбира се, някои корекции ще бъдат приети, други – оспорени, но приложеният метод за идентификация еднозначно може да бъде определен като продуктивен.

Вторият проблем се появява неизменно в случаите, когато се прави опит за осмисляне на неприсъщи за класическата Античност социални явления в логиката на марксистката периодизация на историята. Както е известно, Маркс използва четири периодизации на историята (в съчинението *Икономико-философски ръкописи от 1844 г.* с критерий за периодизиране дистинкцията "свобода и необходимост в човешката жизнедейност"; в чернови вариант от 1857/58 г. на *Към критика на политическата икономия* с критерий за периодизация "формите на зависимост"; в предговора *Към критика на политическата икономия (1859)* с критерий за периодизиране "начинът на производство", на чиято база през 30-те години на миналия век в Съветска Русия е изработена обобщаващата петстепенна марксистка периодизация на историята по общественно-икономически формации; в *писмо до Вера Засулич (1881)* с критерий за периодизиране определящата "форма на собственост"). Социалният есхатологизъм е заложен във всяка една от тях, но броят им вече подсказва, че К. Маркс ползва периодизациите като конструкт, теоретичен инструмент, за типологизиране на характерни за определен исторически период социални явления. Трудно е и дори невъзможно да се дистанцираме от тази схема ако използваме нейните термини, защото това са "термини с история" положени в общо семантично поле. Струва ми се, че изходът от тази ситуация е целево микропериодизиране на изследвания процес, както е постъпил и д-р П. Голийски. Иранските влияния в Армения през I-V век са периодизирани през политико-династичните доминации в иранския свят - времето на Ахеменидите, на Аршакидите и на Сасанидите.

В някои случаи културно-историческите факти, на които авторът базира своите тези предполагат и поливалетност на интерпретациите. Например, смятам, че налагането на "дясното" като "почетната страна" в раннохристиянска Армения може да се дължи не само на "партско влияние" (с. 154-155), но и на влиянието в страната, упражнявано от библейския модел в процеса на евангелизация, където точно дясната страна е почетна.

Изследването, както вече отбелязах, има несъмнено приносен характер за българската хуманитаристика. Би било добре д-р Петър Голийски да продължи разработването на тази обещаваща тема в посока на упражнените от иранския свят културно-антропологични влияния върху Армения при установените политико-династични и религиозни такива.

В заключение - считам, че постиженията и приносите на кандидата в научно-изследователската, преводаческа и преподавателска дейност напълно покриват изискванията за придобиване на академичната длъжност "доцент" и като член на научното жури за провеждане на избора *убедено препоръчвам* тя да бъде присъдена на гл. ас. *Петър Николов Голийски*.

01.VII.2013 г.
София

проф. дфн *Атанас Стаматов*